

ΣΤΕΛΛΑ ΣΑΛΕΜ

Τα χαμένα παιδιά της Θεσσαλονίκης

Παιδιά σχολικής ηλικίας

Έκδοση: Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης, Επίκεντρο (2022)

Το 2017 είχε κυκλοφορήσει από το Κέντρο Ιστορίας Θεσσαλονίκης και τις εκδόσεις του University Studio Press ένα από τα σημαντικότερα και πιο συγκινητικά για μένα βιβλία που έχουν βγει με θέμα το Ολοκαύτωμα της Θεσσαλονίκης. Ήταν το βιβλίο της Στέλλας Σαλέμ και είχε θέμα τη μοίρα των

Εβραϊόπουλων ηλικίας κάτω των πέντε ετών κατά την διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής. Ο τίτλος του ήταν [«Τα χαμένα παιδιά της Θεσσαλονίκης – Τόμος Α': Τα παιδιά που δεν έβαλαν το άστρο»](#). Χρειάστηκε να περάσει μια πενταετία για να δούμε στα ράφια των βιβλιοπωλείων τον δεύτερο τόμο της έρευνας της Σαλέμ. Και η αναμονή άξιζε και με το παραπάνω.

Η έκδοση είναι απλή και λιτή. Έχουμε αλλαγή στον εκδότη, στον δεύτερο τόμο είναι το Επίκεντρο. Χρησιμοποιήθηκε χαρτί Chamois των 80γρ. Στο τέλος του βιβλίου υπάρχει η βιβλιογραφία, δύο παραρτήματα με πίνακες και ένα πολύ ενδιαφέρον αρχείο φωτογραφιών. Μία από αυτές κοσμεί το εξώφυλλο του βιβλίου, όπου βλέπουμε την παιδική ομάδα ποδοσφαίρου «Τιφέρετ Ισραέλ» (σημαίνει «Δόξα του Ισραήλ»). Από τα δέκα παιδιά της φωτογραφίας, τα εννιά βρήκαν τον θάνατο στα στρατόπεδα εξόντωσης με μόνο διασωθέντα τον Δαβίδ Σιών, ο μεσαίος από τους τρεις που κάθονται. Χαιρετίζουν ο Δήμαρχος Θεσσαλονίκης Κωνσταντίνος Ζέρβας, η Αντιδήμαρχος Πολιτισμού και Τουρισμού Δήμου Θεσσαλονίκης Μαρία Καραγιάννη και προλογίζει το βιβλίο ο Τώνη Μόλχο. Σύντομο προλογικό σημείωμα έχει και η συγγραφέας.

Όπως και στο πρώτο βιβλίο για τα παιδιά ηλικίας κάτω των πέντε ετών που χάθηκαν στο Ολοκαύτωμα της Θεσσαλονίκης, έτσι και εδώ υπάρχει μια σύντομη εισαγωγή με γενικά στοιχεία τόσο για την Εβραϊκή παρουσία στην Θεσσαλονίκη, όσο και για την έρευνα που έκανε η Σαλέμ. Το κυρίως θέμα του βιβλίου πάντως χωρίζεται σε πέντε ενότητες:

- Η πρώτη έχει τίτλο «Συλλογή των γεννήσεων από τα Αρχεία του Ληξιαρχείου του Δήμου Θεσσαλονίκης». Η Σαλέμ σε αυτό το βιβλίο της εξέτασε την μοίρα των Εβραϊόπουλων που γεννήθηκαν από το 1925 έως το 1936, παιδιά δηλαδή που το 1943 όταν και εκτοπίστηκαν οι Εβραίοι Θεσσαλονικείς προς το Άουσβιτς (η συντριπτική τους πλειοψηφία), ήταν μάξιμουμ 18 ετών και μίνιμουμ έξι προς εφτά. Η συλλογή αυτών των στοιχείων είχε πολλές δυσκολίες και στο κεφάλαιο περιγράφονται όλες αυτές μαζί με τα διάφορα προβλήματα που αντιμετώπισε η συγγραφέας. Είναι το πρώτο βήμα που έπρεπε να γίνει, να βρεθούν πόσα Εβραϊόπουλα είχαν γεννηθεί στην πόλη σε αυτό το χρονικό διάστημα.
- Η δεύτερη έχει τίτλο «Σύγκριση των γεννήσεων με διάφορα αρχεία και μαρτυρίες». Από την στιγμή που υπήρχαν πληροφορίες για το ποια παιδιά

είχαν γεννηθεί, έπρεπε να βρεθούν πληροφορίες από άλλα αρχεία για την μοίρα αυτών των παιδιών. Έγινε σύγκριση με αρχεία στο εξωτερικό (πχ Γιαντ Βασέμ στο Ισραήλ, το αρχείο International Tracing Service στην Γερμανία) και στην Ελλάδα (πχ αρχείο Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης). Το κεφάλαιο περιέχει πάρα πολλές λεπτομέρειες και παραδείγματα που φανερώνουν την μεθοδολογία ουσιαστικά που ακολουθήθηκε.

- Η τρίτη έχει τίτλο «Δημιουργία Αρχείου Ονομάτων Παιδιών». Πρόκειται για ένα αρχείο στο οποίο κατονομάζονται τα παιδιά που έχασαν την ζωή τους στο Άουσβιτς. Για αυτά θα μιλήσουμε παρακάτω.
- Η τέταρτη έχει τίτλο «Τα παιδιά που επέζησαν». Εξαιρετικά ενδιαφέρον κομμάτι του βιβλίου καθώς γίνεται προσπάθεια να δοθούν πληροφορίες για το πώς διασώθηκαν περίπου 500 Εβραίοπουλα της Θεσσαλονίκης που γεννήθηκαν μεταξύ 1925 και 1936. Η ταξινόμηση γίνεται βάσει των παιδιών που εκτοπίστηκαν αλλά επέζησαν, των παιδιών που στάλθηκαν στο Λιανοκλάδι για καταναγκαστικά έργα μετά το Μαύρο Σάββατο του 1942, παιδιά που κατάφεραν να διαφύγουν τον εκτοπισμό με κάποιο τρόπο, παιδιά που είχαν μεταναστεύσει στην Παλαιστίνη και παιδιά που είχαν φύγει στο εξωτερικό πριν την Κατοχή. Ειδικά το κομμάτι που μιλάει για τα παιδιά που επέζησαν των στρατοπέδων εξόντωσης έχει μεγάλη σημασία και αξία. Εδώ συναντάμε ονόματα ανθρώπων που έγραψαν πράγματα για το πώς σώθηκαν και τις μαρτυρίες τους τις έχουμε διαβάσει σε βιβλία, κάποια εκ των οποίων έχουν παρουσιαστεί και στη Vivilioniki, όπως της Έρικας Κούνιο-Αμαρίλιο, του Χάιντς Κούνιο, του Μωσέ Αελιών, του Ιάκωβου Χανταλί. Ενδιαφέρον όμως έχουν και οι περιπτώσεις παιδιών που κατάφεραν να κρυφτούν στην Θεσσαλονίκη ή μακριά από αυτήν ή διασώθηκαν με την βοήθεια της Αντίστασης. Στον κατάλογο αυτών των ονομάτων είναι και η μητέρα της συγγραφέως, Λουίζα Μασσότ Σαλέμ. Εδώ υπάρχουν και τα ονόματα της Ροζίνας Ασσέρ – Πάρδο, της Μάρη Άλβο – Μπενβενίστε και πολλών άλλων. Και αν ο αναγνώστης νομίσει ότι τα κάπου 500 ονόματα που υπάρχουν στη λίστα των διασωθέντων είναι πολλά, έρχεται η επόμενη ενότητα να διαλύσει τέτοιες υποψίες...
- Η πέμπτη ενότητα έχει τίτλο «Αρχείο Ονομάτων Εβραίοπουλων Σχολικής Ηλικίας που γεννήθηκαν στη Θεσσαλονίκη, εκτοπίστηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα και θανατώθηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα». 155 (!) πυκνογραμμένες σελίδες με τα ονόματα, τα επώνυμα, μητρώνυμα (στα περισσότερα), πατρώνυμα και ημερομηνίες γεννήσεων (σχεδόν σε όλα) των πάνω από 11000 Εβραίοπουλων σχολικής ηλικίας της Θεσσαλονίκης, θυμάτων του Ολοκαυτώματος της πόλης μας. Ένα απλό ξεφύλλισμα αρκεί για να καταλάβει κάποιος το ξεκλήρισμα ολόκληρων οικογενειών

Η σημασία ενός τέτοιου έργου είναι τεράστια. Μιλάμε για μια μεγάλη έρευνα που έγινε σε πρωτογενές υλικό, μια διαδικασία με πολλά προβλήματα που κράτησε για χρόνια. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι η Σαλέμ δίνει όνομα στα θύματα, τα δίνει την ταυτότητα που έχασαν με τον χαμό τους κατά το Ολοκαύτωμα. Δεν μιλάμε πλέον απλά για έναν αριθμό, για μια στατιστική. Και η δημιουργία ενός αρχείου ονομάτων είναι κάτι σημαντικό καθώς οι μελετητές στο μέλλον έχουν κάπου να πατήσουν, το αρχείο παραμένει ανοιχτό για προσθέσεις ή διορθώσεις.

Προσωπικά βρήκα το βιβλίο εξαιρετικό. Μία σημαντικότερη προσθήκη στη βιβλιογραφία σχετικά με το Ολοκαύτωμα της Θεσσαλονίκης. Στη μνήμη αυτών των παιδιών, πολλά εκ των οποίων θα μπορούσαν να είναι μαζί μας σήμερα, Ποτέ Ξανά.